

Egofunktio Oy:n koulutustilaisuus
23.2.2001
Professori Arja Ropo
Tampereen yliopisto

ASiantuntijuus mediassa

I ASiantuntijuus odotusten ja toiveiden kommunikointijärjestelmänä

- **Mihin asiantuntijuutta ja asiantuntijoita tarvitaan**
- **Mistä asiantuntijuus on kotoisin, mihin asiantuntijuus perustuu**

II ASiantuntija mediassa – Asiantuntijuuden ulottuvuudet

- **Elitistinen, eksklusiivinen rooli?**
- **Yksilön ominaisuus vai suhde?**
- **Subjekttiivinen vs. Objekttiivinen**
- **Yksilöllinen vs. Yhteiskunnallinen**
- **Potilas, asiantuntija ja media**

III ASiantuntijuus, media, organisaatiot ja johtaminen

- **Keneltä kysytään, ketä kuunnellaan**
- **Kenen tieto on relevanttia, tarkoituksenmukaista välittää eteenpäin**
- **Tietämisen hierarkiat - tietämisen puhtaaksiviljelyä?**
- **Miten syntyy innovaatioita?**
- **Lääketiede mediassa: toivon, turvan ja hallinnan retoriikkaa**
- **Median ja asiantuntijoiden suhde, luoko media asiantuntijuutta vai pv ?**

ASiantuntijuuden ulottuvuudet mediassa ts.

Mitä tapahtuu kun asiantuntija on mediassa

1. TIEDON VÄLITYS – mitä puhutaan

**2. ASIAN TAI TEEMAN MERKITYKSELLISTÄMINEN –
miten puhutaan**

3. SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS – ketkä puhuvat

I ASiantuntijuus Odotusten ja Toiveiden Kommunikointijärjestelmänä

**Elämme asiantuntijuuden, osaamisintensiivisyyden,
'sisällöntuotannon' maailmassa.**

Jotkut nimittävät tätä tietoyhteiskunnaksi.

**Joidenkin mielestä olisi kuitenkin vielä parempi puhua
informaatioyhteiskunnasta**

(tieto- jäseneltyä tietoa; informaatio – yksittäisiä tietoja)

ASiantuntija –termi on yleistynyt, maallistunut

- Arkiajattelussa: 'paljon jonkin alan koulutusta saanut ja kokenut henkilö'
- asiantuntemus ei ole kuitenkaan absoluuttista

ASiantuntijuuteen ja Asiantuntijoihin Liittyy

- uskottavuus
- luottamus

**Asiantuntijoiden uskottavuudesta ja heitä kohtaan tunnetusta
luottamuksesta on tullut osa odotusten ja toiveiden
kommunikointijärjestelmää**

**-> asiantuntijoiden käyttäminen poliittisiin ja muihin
tarkoitukseen**

ASiantuntijan määrittely

- tietää enemmän kuin muut jostain spesifistä asiasta
- ammatin vaatima tutkinto
- voi antaa asiasta virallisen lausunnon
- tekee luovaa työtä

ASiantuntijalla on auktoritettia

- antaa uskottavia, luotettavia, odotusten mukaisia neuvoja
- ratkaisee ongelmia
- kouluttaa seuraavia sukupolvia

ASiantuntijuus perustuu tietoon, sen

- tunnistamiseen
- luokitteluun
- osoittamiseen ja
- tulkintoihin

ASiantuntijuus on kotoisin

- laboratorioista
- sairaaloista
- yliopistoista
- tutkimuslaitoksista
- oikeusistuimista
- patenttilaitoksista

ASiantuntijuus perustuu yleensä ammattiin (profession)

- korkea koulutus
- yhteys akateemiseen instituutioon
- tiedon soveltaminen
- kokemus
- kohteena yhteiskunnallisesti tärkeät ongelmat
- altruistinen palvelu pikemmin kuin hyödyn tavoittelu
- toimintanormit, arvot, koodit
- vertaisarviointi
- ammatilliset järjestöt, kollegiaalisuus

ASiantuntijuuden ulottuvuudet mediassa ts.

Mitä tapahtuu kun asiantuntija on mediassa

1. TIEDON VÄLITYS – mitä puhutaan

- tiedon välittämistä yleisölle –perinteinen asiantuntijuuden rooli
- kerrotaan miten asiat ovat
- tietäjän ja osaajan paikka
- kertoo myös mikä on väärin
- terveyden edistämisen päämäärä

2. ASIAN TAI TEEMAN MERKITYKSELLISTÄMINEN – miten puhutaan

- luo merkityksiä, kertoo koskettavia tarinoita (ei satuja)
- antaa tiedolle konteksteja, aikaan ja paikkaan liittyviä sisältöjä
- liittää asioihin inhimillisiä ihmisiä ja tilanteita, ei kerro vain tilastoja ja keskiarvoja niistä
- kutsuu kuulijaa/katselijaa/lukijaa mukaan keskusteluun, ottamaan kantaa
- ylläpitää julkista keskustelua
- laajentaa keskustelijoiden joukkoa -- merkittävää asiantuntijuuden laajenemisen kannalta
- terveystieteellisen keskustelun avaaminen muille kuin vakiintuneille terveyskeskustelijoille
- media toimii siis myös julkisen toiminnan resurssina terveydenhoidon asiakkaille ja kansalaisille yleensä
- nousee kysymys potilaan paikasta terveysjournalismissa
- passiivinen vs. aktiivinen vai jotain muuta
- miten terveysjournalismin hierarkia kuvataan?

3. SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS – ketkä puhuvat

- luodaan jonkin asian ympärille yhteisöllistä kulttuuria
- eliitti vs. tavallinen kansa

POTILAS, ASiantuntija JA MEDIA (Sinikka Torkkola, Tay)

A. Potilaat ovat toimijoita, jotka puhuvat ja tekevät mediassa

- otetaan vakavasti
- tai joku toinen kertoo, mitä potilaat tekevät ja kokevat

B. Tyypillisesti potilas kuvataan mediassa sivusta seuraajaksi ja kohteeksi (Al:n kuvat)

- osana tekniikkaa
- nimettömänä, sukupuolettomana, keskellä koneita ja letkuja – tekninen asiantuntijuus on tärkeintä
- POTILAS ON LAVASTE
- Lääkärit ja hoitajat tekevät asiantuntijatyötä
- Potilaasta näkyy joskus vain jokin raaja tai pieni osa

C. Asiantuntijuuden keskiössä on henkilökunnan työ, joka antaa legitimoinnin terveydenhuollolle

- pyhä, harras tunnelma, alttari (vrt. Rembrandtin Tohtori Tulp)

**-> VOIKO POTILAS OLLA OMAN ITSENSÄ
ASiantuntija?**

ASiantuntijan vaikutus yksilöön vs. yhteiskuntaan

Yksilöön:

- **mielipide, arvostukset, käytännöt**
- **tiedon lisääminen, 'totuus'**
- **väärinkäsityksen poistaminen**

Yhteiskuntaan:

- **eri tasoinen päätöksenteko**
- **resurssien allokointi**
- **instituutioiden strategiat**
- **kollektiivinen 'totuus'**
- **toimintaperiaattet, terveyspolitiikka, organisaatioiden käytännöt**

IV ASiantuntijuus, media, organisaatiot ja johtaminen

- **Keneltä kysytään, ketä kuunnellaan**
- **Kenen tieto on relevanttia, tarkoituksenmukaista välittää eteenpäin**
- **Tietämisen hierarkiat**
- **Tietämisen puhtaaksiviljelyä?**
- **Miten syntyy innovaatioita, jos oikea tietäminen on eliitin hallinnassa**

Lääketiede mediassa: Lääketieteen auktoriteetin ja autonomian perusteluissa käytetään toivon, turvan ja hallinnan retoriikkaa (Riitta Kärki, 1998)

- **TOIVO JA TURVA:** lääketieteen faktat antavat toivoa ja turvaa voittaa sairaus (jos ei nyt niin ehkä huomenna)
- **HALLINTA:** lääketieteen saavutukset antavat meille tunteen siitä, että voimme selvitä vaarallisista tilanteista, voimme jossain määrin hallita elämäämme
- **Median ja asiantuntijoiden suhde, luoko media asiantuntijuutta vai pv ?**

Tyypillisesti toimittajat suhtautuvat lääketieteen (ja muidenkin alojen) asiantuntijoihin auktorisoituina tiedon lähteinä ja vain harvoin kritisoiva tiedettä.

Lääketieteellinen tieto mielletään helposti 'puhtaaksi, oikeaksi tiedoksi', jolla ei ole yhteyttä mm. vallan käyttöön.

Kollegiaalisuus pitää useimmiten ristiriidat ammattikunnan sisällä ja vahvistaa siten lääkäreiden asiantuntijuutta (näennäinen yksimielisyys, ts. Totuus)

**JOURNALISMIN JA LÄHTEIDEN SUHDE MONITAHOINEN
KILPAILUTILANNE:**

Tiedotusvälineet kilpailevat lähteistä

Lähteet kilpailevat julkisuustilasta

-> KUMMAN NÄKÖKULMA MÄÄRITTÄÄ JULKISUUTTA

->MILLAISET TIEDOT PÄÄSEVÄT JULKISUUTEEN

**JOURNALISMI PÖNKITTÄÄ ASiantuntijoiden valtaa
JA PÄINVASTOIN**

**(journalismin omat käytännöt ja ihanteet, toisaalta lääketieteen
arvovalta ja biolääketieteellisesti painottunut terveyskulttuuri)**

JOHTOPÄÄTÖKSET:

- **asiantuntijuus on suhteellista, ei absoluuttista**
- **asiantuntijuus on jaettava, ei eliitin omaisuutta**
- **ilmiöiden (ml. terveys), ongelmien ja organisaatioiden monimutkaisuus edellyttää tämän tajuamista**

**TYÖELÄMÄN, ORGANISAATIOIDEN JA JOHTAJUUDEN
ONGELMAT OVAT MONIMUTKAISEMPIA KUIN ENNEN,
UUDISTUMISTA, INNOVAATIOITA EDELLYTETÄÄN, ERI
ALOJEN YHTEISTYÖTÄ, ERI HIERARKIATASOILLA
TYÖSKENTELEVIEN YHTEISTYÖTÄ EDELLYTETÄÄN**

-->jaettu asiantuntijuus

- **PAIKALLINEN vs. UNIVERSAALI ASiantuntijuus**
- **VAIVANNÄKÖÄ TIEDON HANKINTAAN JA SEN ARVIOINTIIN**

moniäänisyyttä

**erilaisten argumentaatioiden esille tuontia, purkamista
tarvitaan**